

Allmän kommentar nr 7 (2018) om deltagande för personer med funktionsnedsättning, inbegripet barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, i genomförande och övervakning av konventionen

Preliminär översättning till svenska daterad 2020-06-15.

Begreppen consult/ consultation har översatts till att samråd/samråda med, men det överensstämmer inte helt med hur begreppen används i Sverige.

Originalen är på engelska, daterat 9 november 2018, och publicerat av Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

preliminär översättning

Allmän kommentar nr 7 (2018) om deltagande för personer med funktionsnedsättning, inbegripet barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, i genomförande och övervakning av konventionen.....	1
I. Inledning	3
II. Normativt innehåll i artiklarna 4.3 och 33.3	5
A. Definition av "organisationer som företräder dem"	5
B. Skillnad mellan organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning och andra organisationer i det civila samhället.....	9
C. Omfattning artikel 4.3	9
1. Frågor som rör personer med funktionsnedsättning.....	10
2. "Nära samråda med och aktivt involvera"	11
3. Inkludera barn med funktionsnedsättning	12
4. Fullständigt och faktiskt deltagande.....	13
D. Artikel 33 Det civila samhällets medverkan i implementering och övervakning.....	15
III. Konventionsstaternas skyldigheter	17
IV. Förhållande till andra bestämmelser i konventionen.....	25
V. Genomförandet på nationell nivå	33

I. Inledning

1. Personer med funktionsnedsättning var fullt involverade och spelade en avgörande roll i förhandlingarna om, utvecklingen och utformningen av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess utformning. Det nära samrådet med och aktiva involveringen av personer med funktionsnedsättning, genom organisationer av personer med funktionsnedsättning och deras partner, hade en positiv inverkan på konventionens kvalitet och dess relevans för dessa personer. Det visade också på kraften, inflytandet och potentialen hos personer med funktionsnedsättning. Resultatet blev ett banbrytande fördrag om mänskliga rättigheter som etablerade människorättsmodellen av funktionshinder. Det faktiska och meningsfulla deltagandet från personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, ligger således i konventionens kärna.

2. Ett aktivt och informerat deltagande i beslut som påverkar var och ens liv och rättigheter är i överensstämmelse med det människorättsbaserade förhållningssättet i offentliga beslutsprocesser och är en garant för god styrning och social ansvarighet.

3. Principen om deltagande i det offentliga livet är väl fastställt i artikel 21 i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och på nytt bekräftat i artikel 25 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Deltagande som princip och mänsklig rättighet erkänns också i andra människorättsinstrument, till exempel i artikel 5 (c) i den internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, artikel 7 i konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor samt artiklarna 12 och 23.1 i konventionen om barnets rättigheter. I konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning erkänns deltagande både som ett allmänt åtagande och som en tvärgående fråga. Konventionen fastställer konventionsstaternas åtagande att nära samråda med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning (artikel 4.3) inklusive i övervakningsförfarandet (artikel 33.3), som en del av ett breddat perspektiv av delaktighet i det offentliga livet.

4. Ofta hålls inget samråd med personer med funktionsnedsättning när beslut fattas i frågor som rör eller påverkar deras liv. I stället fortsätter beslut att fattas på deras vägnar. Under de senaste årtiondena har vikten av samråd med personer med funktionsnedsättning erkänts, tack vare den framväxande funktionshindersrörelsen som kräver erkännande av sina mänskliga rättigheter och sin roll i fastställandet av rättigheterna. Mottot "inget om oss utan oss" är ett uttryck för filosofin och historien inom funktionshindersrörelsen, som bygger på principen om meningsfulldelaktighet.

5. Personer med funktionsnedsättning möter fortfarande stora hinder för sitt deltagande i det offentliga livet, i form av negativa attityder och fysiska, juridiska, ekonomiska, sociala och kommunikativa hinder. Innan konventionen trädde i kraft avfärdades synpunkter från personer med funktionsnedsättning och i stället lyssnade man på företrädare från tredje part, till exempel organisationer "för" personer med funktionsnedsättning.

6. De deltagarbaserade processerna och involveringen av personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, i förhandlingarna om och arbetet med konventionen visade sig vara ett utmärkt exempel på principen om fullständigt och faktiskt deltagande, individuellt självbestämmande och friheten att göra egna val. Detta har lett till att de internationella människorättslagarna nu otvetydigt erkänner personer med funktionsnedsättning som "subjekt" för alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.

7. Med utgångspunkt i sin praxis vill kommittén i denna allmänna kommentar förtydliga konventionsstaternas skyldigheter enligt artiklarna 4.3 och 33.3 samt implementeringen av dem. Kommittén noterar att konventionsstaterna har gjort framsteg med att implementera bestämmelserna i artiklarna 4.3 och 33.3 under de senaste tio åren. Exempelvis gäller detta beviljandet av finansiellt eller annat stöd till organisationer av personer med funktionsnedsättning, som också omfattar personer med funktionsnedsättning i oberoende ramverk för övervakning, som inrättats enligt artikel 33.2 i konventionen och i övervakningsprocesser. Därutöver har en del konventionsstater också haft samråd med organisationer av personer med funktionsnedsättning i framtagandet av sina initiala och därefter

regelbundna rapporter till kommittén i enlighet med artiklarna 4.3 och 35.4.

8. Kommittén konstaterar dock att det fortfarande finns ett betydande gap mellan målen för och andemeningen i artiklarna 4.3 och 33.3 och i vilken grad de har implementerats. Detta beror bland annat på att det saknas meningsfulla samråd med och involvering av personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, i utvecklingen och implementeringen av riktlinjer och program.

9. Konventionsstaterna bör erkänna den positiva inverkan på beslutsprocesserna och nödvändigheten att involvera och säkerställa deltagandet för personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, i sådana processer, framför allt på grund av deras egna erfarenheter och kunskaper om de rättigheter som ska implementeras. Konventionsstaterna bör också ta hänsyn till de allmänna principerna för konventionen i alla åtgärder som vidtas för att implementera och övervaka den och för att föra Agenda 2030 och dess mål för hållbar utveckling framåt.

II. Normativt innehåll i artiklarna 4.3 och 33.3

A. Definition av ”organisationer som företräder dem”

10. Involvering och deltagande för personer med funktionsnedsättning genom ”organisationer som företräder dem” eller organisationer av personer med funktionsnedsättning, är inneboende i både artikel 4.3 och 33.3. För en korrekt implementering är det viktigt att konventionsstaterna och de berörda parterna definierar vad som avses med organisationer av personer med funktionsnedsättning och erkänner de olika typer som ofta förekommer.

11. Kommittén anser att organisationer av personer med funktionsnedsättning bör ha sin grund i, ha åtagit sig att följa och fullt ut respektera de principer och rättigheter som erkänns i konventionen. Det kan endast vara organisationer som leds, styrs och förvaltas av personer med funktionsnedsättning. En tydlig majoritet av medlemmarna bör vara personer som själva har funktionsnedsättning. Organisationer av kvinnor med funktionsnedsättning, av barn med funktionsnedsättning och av

personer som lever med hiv/aids är enligt konventionen organisationer av personer med funktionsnedsättning. Organisationer av personer med funktionsnedsättning har vissa kännetecknande egenskaper däribland följande:

- a) De har framför allt bildats i syfte att gemensamt agera, uttrycka, främja, driva och/eller försvara rättigheter för personer med funktionsnedsättning och bör allmänt erkännas som sådana.
- b) De anställer, företräds av, ger förtroendeuppdrag till eller nominerar/utser personer med funktionsnedsättning.
- c) I de flesta fall är de inte anknutna till något politiskt parti och de är självständiga i förhållande till offentliga myndigheter eller andra icke-statliga organisationer som de kanske ingår/är medlemmar i.
- d) De kan företräda en eller flera grupper utifrån faktisk eller upplevd funktionsnedsättning eller kan vara öppna för medlemskap för alla personer med funktionsnedsättning.
- e) De företräder grupper av personer med funktionsnedsättning som avspeglar deras mångfald (till exempel i fråga om kön, könsidentitet ras, ålder eller migrant- eller flyktingstatus). De kan omfatta personkretsar som bygger på tvärgående identiteter (till exempel barn, kvinnor eller ursprungsbefolkning med funktionsnedsättning) och som omfattar medlemmar med olika funktionsnedsättningar
- f) De kan vara lokala, nationella, regionala eller internationella.
- g) De kan fungera som enskilda organisationer, koalitioner eller organisationer som omfattar olika typer av funktionsnedsättningar (cross-disability) eller paraplyorganisationer av personer med funktionsnedsättning, i syfte att vara en samverkansinriktad och samordnad röst för personer med funktionsnedsättning i deras kontakter med bland annat offentliga myndigheter, internationella organisationer och privata enheter.

12. Bland de olika typer av organisationer av personer med funktionsnedsättning som kommittén har identifierat återfinns följande:

- a) Paraplyorganisationer av personer med funktionsnedsättning, som är koalitioner av organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning. Helst bör det endast finnas en eller två

paraplyorganisationer på varje beslutande nivå. För att vara öppna, demokratiska och företräda hela den breda mångfalden av personer med funktionsnedsättning bör de ta emot alla organisationer av personer med funktionsnedsättning som medlemmar. De bör organiseras, ledas och kontrolleras av personer med funktionsnedsättning. De uttalar sig enbart på uppdrag av sina medlemsorganisationer och enbart i frågor som är av ömsesidigt intresse och som det har fattats gemensamma beslut om. De kan dock inte företräda enskilda personer med funktionsnedsättning, eftersom de ofta saknar detaljkännedom om deras personliga bakgrund. Enskilda organisationer av personer med funktionsnedsättning och som representerar specifika grupper har bättre förutsättningar att uppfylla den rollen. Personer med funktionsnedsättning bör dock själva få avgöra vilka organisationer som de vill ska företräda dem. Att det finns paraplyorganisationer i konventionsstater bör inte under några omständigheter hindra individer eller organisationer av personer med funktionsnedsättning från att delta i samråd eller andra former för att främja intressena hos personer med funktionsnedsättning.

b) Organisationer som omfattar olika funktionsnedsättningar och som består av personer som representerar alla eller några av den stora mångfalden av funktionsnedsättning. Dessa är oftast organiserade på lokal och/eller nationell nivå, men kan även finnas på regional och internationell nivå.

c) Organisationer för att föra sin egen talan som företräder personer med funktionsnedsättning i olika, ofta löst sammansatta eller lokala nätverk och plattformar. De driver rättigheter för personer med funktionsnedsättning, särskilt rättigheter för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Att sådana organisationer bildas, med lämpligt och ibland omfattande stöd för att ge medlemmarna möjlighet att uttrycka sina åsikter, har avgörande betydelse för deltagandet i det politiska livet och i besluts-, övervaknings- och implementeringsprocesser. Detta är särskilt relevant för personer som hindras från att utöva sin rättskapacitet, är institutionaliserade och/eller nekas rösträtt. I många länder diskrimineras organisationer för självpåverkan genom att de inte tillerkänns rättslig status, på grund av lagar och förordningar som inte erkänner deras medlemmars rättskapacitet.

d) Organisationer som omfattar familjemedlemmar och/eller släktingar till personer med funktionsnedsättning. Dessa är avgörande för att underlätta, främja och garantera intressena hos och stödja självbestämmande och aktivt deltagande för deras anhöriga med intellektuell funktionsnedsättning, demens och/eller barn med funktionsnedsättning, när dessa grupper av personer med funktionsnedsättning vill ha stöd av sina familjer som samlade nätverk eller organisationer. I sådana fall bör dessa organisationer inkluderas i samråds-, besluts- och övervakningsförfaranden. Rollen för föräldrar, släktingar och vårdgivare i sådana organisationer bör vara att bistå och skapa egenmakt för personer med funktionsnedsättning så att de kan göra sina röster hörda och ta full kontroll över sina egna liv. Sådana organisationer bör arbeta aktivt för att främja och ge stöd i processer för beslutsfattande för att säkerställa och respektera rätten för personer med funktionsnedsättning att delta i samråd och uttrycka sina egna åsikter.

e) Organisationer av kvinnor och flickor med funktionsnedsättning, som företräder kvinnor och flickor med funktionsnedsättning som en heterogen grupp. Mångfalden av kvinnor och flickor med funktionsnedsättning bör inkludera alla typer av funktionsnedsättningar. Det är absolut nödvändigt att se till att kvinnor och flickor med funktionsnedsättning kan delta i samråd om specifika frågor som utslutande eller i oproportionerligt hög grad påverkar kvinnor och flickor med funktionsnedsättning och frågor som rör kvinnor och flickor i allmänhet, till exempel jämställdhetspolitik.

f) Organisationer och initiativ av barn och unga med funktionsnedsättning, som är avgörande för barns delaktighet i det offentliga livet och samhället, för deras rätt att bli lyssnad på och för deras yttrande- och föreningsfrihet. Vuxna har en viktig och stödjande roll att spela för att främja ett klimat där barn och unga med funktionsnedsättning kan etablera sig och agera, formellt eller informellt, inom sina egna organisationer och initiativ, bland annat genom samarbete med vuxna och andra barn och unga.

B. Skillnad mellan organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning och andra organisationer i det civila samhället

13. Organisationer av personer med funktionsnedsättning bör åtskiljas från organisationer "för" personer med funktionsnedsättning, som erbjuder tjänster och/eller agerar för personer med funktionsnedsättning, vilket i praktiken kan leda till en intressekonflikt där sådana organisationer prioriterar sina syften som privata enheter framför rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Konventionsstaterna bör lägga särskild vikt vid synpunkterna från personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, och stödja kapaciteten och egenmakten hos de organisationerna samt säkerställa prioritering av deras åsikter i beslutsprocesser.

14. Det bör också göras åtskillnad mellan organisationer av personer med funktionsnedsättning och organisationer i civilsamhället. Begreppet "civilsamhällesorganisationer" omfattar olika slags organisationer, däribland forskningsorganisationer/forskningsinstitut, organisationer för tjänsteleverantörer och andra privata aktörer. Organisationer av personer med funktionsnedsättning är en specifik typ av organisation i det civila samhället. De kan ingå i en övergripande paraplyorganisation i det civila samhället och/eller i koalitioner som inte nödvändigtvis specifikt förespråkar rättigheter för personer med funktionsnedsättning, men som kan bidra till att integrera deras rättigheter i arbetet för mänskliga rättigheter. Enligt artikel 33.3 har alla organisationer i det civila samhället, inbegripet organisationer av personer med funktionsnedsättning, en roll att spela i övervakningen av konventionen. Konventionsstaterna bör prioritera åsikter från organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning när de behandlar frågor som berör personer med funktionsnedsättning och utarbeta ramar för att uppmåna organisationer i det civila samhället och andra intressenter att samråda med och involvera organisationer av personer med funktionsnedsättning i sitt arbete med rättigheter som fastställs i konventionen och andra frågor, till exempel rättigheter som rör icke-diskriminering, fred och miljö rättigheter.

C. Omfattning artikel 4.3

15. För att genomföra sina åtaganden enligt artikel 4.3 bör konventionsstaterna inkludera skyldigheten att nära samråda med

och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning, genom deras egna organisationer, i rättsliga ramar, regelverk och förfaranden på alla nivåer och inom alla delar av statsförvaltningen (government). Konventionsstaterna bör också överväga samråd med och involvering av personer med funktionsnedsättning som ett obligatoriskt steg innan lagar, föreskrifter och riktlinjer antas, oavsett om de är generella eller specifikt gäller funktionshinder. Samråd bör därför påbörjas i ett tidigt skede och bidra med inspel till slutresultatet i alla beslutsprocesser. Samråden bör omfatta organisationer som företräder en bred mångfald av personer med funktionsnedsättning på lokal, nationell, regional och internationell nivå.

16. Alla personer med funktionsnedsättning, utan undantag, baserad på typ av funktionsnedsättning, till exempel personer med psykosocial eller intellektuell funktionsnedsättning, kan på jämlika villkor som andra fullständigt och faktiskt delta utan diskriminering. Rätten att delta i samråd genom de organisationer som företräder dem bör erkännas på jämlika villkor för alla personer med funktionsnedsättning, oavsett exempelvis sexuell läggning eller könsidentitet. Konventionsstaterna bör anta ett heltäckande regelverk mot diskriminering för att säkerställa rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning. De bör också upphäva lagstiftning som kriminaliserar individer eller organisationer av personer med funktionsnedsättning på grund av sexuell läggning, kön eller medlemmarnas sociala ställning och som förnekar dem deras rättigheter att delta i det offentliga och politiska livet.

17. Konventionsstaternas rättsliga skyldighet att säkerställa att samråd hålls med organisationer av personer med funktionsnedsättning omfattar att säkerställa tillgång och tillträde till rum för offentliga beslutsfattande och även till andra områden som rör forskning, universell utformning, partnerskap, delegerad makt och medborgarstyrning. Dessutom omfattar denna skyldighet även globala och/eller regionala organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning.

1. Frågor som rör personer med funktionsnedsättning

18. Frasen "frågor som rör personer med funktionsnedsättning" i artikel 4.3 täcker hela spektrumet av rättsliga, administrativa och andra åtgärder som direkt eller indirekt kan påverka rättigheterna

för personer med funktionsnedsättning. Den breda tolkningen av frågor som berör personer med funktionsnedsättning innebär att konventionsstaterna kan integrera ett funktionshinderperspektiv genom inkluderande politik som säkerställer att hänsyn tas till personer med funktionsnedsättning på jämlika villkor med andra. Den säkerställer också att de kunskaper och de livserfarenheter som personer med funktionsnedsättning har ska beaktas vid beslut om nya rättsliga, administrativa och andra åtgärder. Detta omfattar processer för beslutsfattande om till exempel allmänna lagar och den offentliga budgeten och även lagar som specifikt rör funktionsnedsättning och som kan påverka deras liv.

19. Samråd enligt artikel 4.3 hindrar konventionsstaterna från att engagera sig i någon handling eller praktik som kan strida mot konventionen och rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Om det uppstår tvister om de direkta eller indirekta konsekvenserna av de åtgärder som diskuteras ligger ansvaret på de offentliga myndigheterna i konventionsstaterna att bevisa att den omtvistade frågan inte skulle få oproportionerliga effekter för personer med funktionsnedsättning och att det därför inte behövs något samråd.

20. Exempel på frågor som direkt påverkar personer med funktionsnedsättning är avinstitutionalisering, socialförsäkring och sjukersättning, personlig assistans, tillgänglighetskrav och skäliga åtgärder. Åtgärder som indirekt påverkar personer med funktionsnedsättning kan handla om grundlagar, rösträtt, tillgång till rättssystemet, utnämning av de administrativa myndigheter som styr funktionshinderpolitik eller politikområden för utbildning, hälsa, arbete och sysselsättning.

2. "Nära samråda med och aktivt involvera"

21. Att "nära samråda med och aktivt involvera" personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, är en skyldighet enligt internationell människorättslagstiftning. Det kräver erkännande av varje persons rättskapacitet för att delta i processer för beslutsfattande, baserat på personens individuella autonomi och självbestämmande. Samråd och involvering i processer för beslutsfattande för att genomföra konventionen och i andra processer för beslutsfattande bör involvera alla personer med funktionsnedsättning och, vid behov system för stödjande beslutsfattande.

22. Konventionsstaterna bör systematiskt och öppet kontakta, samråda med och involvera organisationer av personer med funktionsnedsättning på ett meningsfullt sätt och i god tid. Detta kräver tillgång till all relevant information, inklusive webbplatser för offentliga organ, genom tillgängliga digitala format och skäliga åtgärder vid behov, till exempel genom att tillhandahålla teckenspråkstolkare, lättläst text och begripligt språk, punktskrift och taktil kommunikation. Öppna samråd ger personer med funktionsnedsättning tillgång till alla rum för offentligt beslutsfattande på lika villkor som andra, inklusive nationella medel och alla berörda offentliga beslutsfattande organ som är relevanta för genomförande och övervakning av konventionen.

23. Offentliga myndigheter bör ta vederbörlig (due) hänsyn till och prioritera de åsikter och synpunkter som lämnas från organisationer av personer med funktionsnedsättning i frågor som direkt rör personer med funktionsnedsättning. Offentliga myndigheter som leder processer för beslutsfattande är skyldiga att informera organisationer av personer med funktionsnedsättning om resultatet av sådana processer, inklusive genom en uttrycklig förklaring i ett begripligt format av slutsatserna, övervägandena och resonemangen om hur deras synpunkter beaktades i besluten och varför.

3. Inkludera barn med funktionsnedsättning

24. I artikel 4.3 erkänns också vikten av att systematiskt inkludera barn med funktionsnedsättning i utvecklingen och genomförandet av lagstiftning, politik och i andra beslutsfattande processer för att konventionen ska ge effekt, genom organisationer av barn med funktionsnedsättning, eller organisationer som ger stöd till barn med funktionsnedsättning. Dessa organisationer är avgörande för att underlätta, främja och säkerställa individuellt självbestämmande och aktivt deltagande för barn med funktionsnedsättning.

Konventionsstaterna bör skapa en miljö som underlättar bildandet av och funktionen hos organisationer av barn med funktionsnedsättning som en del i deras skyldighet att skydda rätten till föreningsfrihet, inklusive ändamålsenliga resurser till stöd.

25. Konventionsstaterna bör anta lagar, förordningar och utveckla program för att säkerställa att alla förstår och respekterar barnens vilja och preferenser och alltid tar hänsyn till deras personliga utveckling av förmågor. Att erkänna och främja rätten till individuellt självbestämmande har avgörande betydelse för alla

personer med funktionsnedsättning, inbegripet barn, för att de ska respekteras som rättighetsbärare. Barn med funktionsnedsättning är själva bäst ägnade att uttrycka sina egna behov och erfarenheter, vilket är nödvändigt för att utarbeta lämpliga lagar och program i enlighet med konventionen.

26. Konventionsstaterna kan anordna seminarier/möten där barn med funktionsnedsättning bjuds in för att uttrycka sina åsikter. De kan också göra öppna inbjudningar för barn med funktionsnedsättning att lämna in uppsatser om särskilda ämnen, uppmuntra dem att berätta mer om sina egna erfarenheter eller förväntningar på livet. Uppsatserna bör sammanfattas som bidrag från barnen själva och tas med direkt i processerna för beslutfattande.

4. Fullständigt och faktiskt deltagande

27. Med "fullständigt och faktiskt deltagande" (artikel 3 (c)) i samhället avses att engagera alla personer, även personer med funktionsnedsättning, för att skapa en känsla av samhörighet och att vara en del av samhället. I detta ingår att uppmuntras och få lämpligt stöd, inklusive ömsesidigt stöd sinsemellan personer med funktionsnedsättning och stöd för att delta i samhället samt att vara fri från stigmatisering och att känna sig trygg och respekterad när man uttrycker sig offentligt. Fullständig och faktisk delaktighet kräver att konventionsstaterna underlättar deltagande och rådgör med personer med funktionsnedsättning som representerar den stora mångfalden av funktionsnedsättningar.

28. Rätten att delta är en medborgerlig och politisk rättighet och måste tillämpas omedelbart utan hänsyn till några eventuella budgetbegränsningar, i processer för beslutsfattande, implementering och övervakning som rör konventionen. Genom att garantera deltagande av organisationer av personer med funktionsnedsättning i vart och ett av dessa skeden, får personer med funktionsnedsättning större möjlighet att upptäcka och peka ut de åtgärder som antingen kan främja eller hindra deras rättigheter, vilket i slutändan kommer att ge bättre resultat i processen för beslutsfattande. Fullständig och faktisk delaktighet bör uppfattas som en process, inte en enskild engångshändelse.

29. Personer med funktionsnedsättning har möjlighet att delta i genomförandet och övervakningen av konventionen först när de kan

utöva sina rättigheter i fråga om yttrandefrihet, rätten att delta i fredliga sammankomster samt föreningsfrihet som fastställts i artiklarna 19, 21 och 22 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Personer med funktionsnedsättning, och de organisationer som företräder dem, som deltar i offentliga processer för beslutfattande för att genomföra och övervaka konventionen, bör erkännas i sin roll som människorättsförsvare och skyddas mot hot, trakasserier och repressalier särskilt när de uttrycker avvikande åsikter.

30. Rätten till deltagande omfattar också skyldigheter i fråga om rätten till ett korrekt rättsförfarande och rätten att bli hörd. Konventionsstater som nära samråder med och aktivt involverar organisationer av personer med funktionsnedsättning i det offentliga beslutsfattandet ger även effekt för rättigheter för personer med funktionsnedsättning till fullständigt och faktiskt deltagande i det offentliga och politiska livet, inklusive rätten att rösta och att kandidera i val (artikel 29 i konventionen).

31. Fullständigt och faktiskt deltagande innebär att personer med funktionsnedsättning inkluderas i olika beslutsfattande organ på både lokal, regional, nationell och internationell nivå, och i nationella institutioner för mänskliga rättigheter, ad hoc-kommittéer, råd och regionala eller kommunala organisationer. Konventionsstaterna bör i sin lagstiftning och praktik erkänna att alla personer med funktionsnedsättning kan nomineras eller väljas till alla representativa organ: till exempel genom att se till att personer med funktionsnedsättning nomineras till nämnder som arbetar med funktionsrättsfrågor på kommunal nivå, eller som ansvariga för funktionsrätt i sammansättningen av nationella människorättsinstitutioner.

32. Konventionsstaterna bör stärka deltagandet för organisationer av personer med funktionsnedsättning på internationell nivå, till exempel i det politiska högnivåforumet för hållbar utveckling och i regionala och allmänna människorättsmekanismer. Att personer med funktionsnedsättning kan delta, genom de organisationer som företräder dem, kommer på så sätt att resultera i ökad effektivitet och likvärdig användning av offentliga resurser, vilket leder till förbättrat utfall för dessa personer och samhällsgemenskapen.

33. Fullständigt och faktiskt deltagande kan också vara ett omdanande verktyg för samhällsförändring och främja handlingskraft och egenmakt hos individer. Involveringen av organisationer av personer med funktionsnedsättning i alla former av beslutsfattande stärker dessa personers förmåga att driva och förhandla och är egenmaktstärkande för att mer kraftfullt uttrycka sina synpunkter, förverkliga sina ambitioner och stärka deras enade och mångfaldiga röster. Konventionsstaterna bör säkerställa fullständigt och faktiskt deltagande för personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, som ett sätt att skapa inkludering i samhället och bekämpa diskriminering av dem. Konventionsstater som säkerställer fullständigt och faktiskt deltagande och engagerar sig i organisationer av personer med funktionsnedsättning förbättrar öppenhet och ansvarighet genom att svara upp mot kraven från personer med funktionsnedsättning.

D. Artikel 33 Det civila samhällets medverkan i implementering och övervakning

34. Artikel 33 i konventionen fastställer nationella mekanismer för implementering genomförande och ramverk för oberoende övervakningsramar och föreskriver att organisationer av personer med funktionsnedsättning ska medverka i dem. Artikel 33 bör läsas och förstås som en komplettering av artikel 4.3.

35. Artikel 33.1 kräver att konventionsstaterna inrättar en eller flera kontaktpunkter och/eller samordningsmekanismer för att säkerställa genomförandet av konventionen, och relaterade åtgärder Kommittén rekommenderar att konventionsstaternas kontaktpunkter och/eller samordningsmekanismer inkluderar representanter för organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning och formella rutiner för överenskommelser och förbindelser med sådana organisationer i samrådsprocesser som rör konventionen.

36. I enlighet med artikel 33.2 har kommittén erkänt vikten av att etablera, upprätthålla och främja oberoende ramverk för övervakning, inklusive nationella institutioner för mänskliga rättigheter, i alla skeden i övervakningsprocessen. Sådana institutioner spelar en avgörande roll i övervakningsprocessen av konventionen genom att främja efterlevnad på nationell nivå och möjliggör samordnade insatser från nationella aktörer, däribland

statliga institutioner och civilsamhället, för att skydda och främja mänskliga rättigheter.

37. I artikel 33.3 betonar konventionsstaternas skyldighet att säkerställa att det civila samhället involveras och kan delta i det oberoende ramverket för övervakning som har inrättats i enlighet med konventionen. Det civila samhällets deltagande bör omfatta personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem.

38. Konventionsstaterna bör säkerställa att oberoende ramverk för övervakning möjliggör, underlättar och säkerställer en aktiv involvering av organisationer av personer med funktionsnedsättning inom sådana ramverk och processer genom formella mekanismer som garanterar att deras röster blir hörda och erkänns i rapporter och analyser som genomförs. Inkluderingen av organisationer av personer med funktionsnedsättning i ramverket för den oberoende övervakning och arbetet inom den kan ske på olika sätt, till exempel genom platser i styrelsen eller i de rådgivande organen inom ramverket för den oberoende övervakningen.

39. Artikel 33.3 innebär att konventionsstaterna bör stödja och finansiera en förstärkt kapacitet hos det civila samhället, framför allt hos organisationer av personer med funktionsnedsättning, för att säkerställa deras faktiska deltagande i processerna i de ramverket för den oberoende övervakningen. Organisationer av personer med funktionsnedsättning bör ha tillräckliga resurser, inbegripet stöd genom oberoende och självförvaltd finansiering, för att kunna delta i ramverket för den oberoende övervakningen och säkerställa att kraven på skäliga åtgärder och tillgänglighet för deras medlemskap uppfylls. Stödet till och finansieringen av organisationer av personer med funktionsnedsättning i relation till artikel 33.3 kompletterar konventionsstaternas skyldigheter enligt artikel 4.3 i konventionen och utesluter dem inte.

40. Både konventionen och tillhörande genomförandestrategier bör översättas och finnas att tillgå i tillgängliga format för personer som representerar den stora mångfalden av funktionsnedsättningar. Konventionsstaterna bör ge personer med funktionsnedsättning tillgång till information som gör det möjligt för dem att förstå och bedöma frågorna i beslutsprocessen och lämna meningsfulla bidrag.

41. För att implementera artikel 33.3 bör konventionsstaterna säkerställa att organisationer av personer med funktionsnedsättning enkelt kan få tillgång till kontaktpunkter i regeringen och/eller samordningsmekanismen.

III. Konventionsstaternas skyldigheter

42. I sina sammanfattande observationer har kommittén påmint konventionsstaterna om deras skyldighet att i god tid ha ett nära samråd med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, inklusive organisationer som företräder kvinnor och barn med funktionsnedsättning, i utvecklingen och i genomförande av lagstiftning och riktlinjer för att genomföra konventionen och i andra processer för beslutfattande.

43. Konventionsstaterna är skyldiga att säkerställa transparensen i samrådsprocesserna, tillhandahållande av ändamålsenlig och tillgänglig information samt att involvera tidigt och fortlöpande. Konventionsstaterna bör inte undanhålla information, ställa villkor för eller förhindra organisationer av personer med funktionsnedsättning att fritt uttrycka sina åsikter i samråd och under hela processen för beslutfattande. Detta gäller både registrerade och icke-registrerade organisationer i enlighet med rätten till föreningsfrihet, som bör vara fastställd i lag och skydda icke-registrerade föreningar på lika villkor.

44. Konventionsstaterna bör inte kräva att en organisation av personer med funktionsnedsättning ska vara registrerad som en förutsättning för att få delta i breda samrådsprocesser. Däremot bör de säkerställa att organisationer av personer med funktionsnedsättning kan registrera sig och utöva sin rätt att delta i enlighet med artiklarna 4.3 och 33.3 och de bör tillhandahålla kostnadsfria och tillgängliga registreringsystem och underlätta registreringen för dessa organisationer.

45. Konventionsstaterna bör säkerställa tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning i alla anläggningar och förfaranden som rör offentligt beslutfattande och offentliga samråd. Konventionsstaterna bör vidta lämpliga åtgärder för att ge personer med funktionsnedsättning, inbegripet personer med autism, tillgång och tillträde på lika villkor som alla andra till den fysiska miljön, inklusive byggnader, transporter, utbildning information och

kommunikation på sitt eget språk, inbegripet ny informationsteknik och nya informationssystem samt webbplatser för offentliga organ och andra anläggningar och tjänster som är öppna för och erbjuds allmänheten, både i tätorter och på landsbygd. Konventionsstaterna bör också se till att samrådsprocesserna är tillgängliga – till exempel genom att tillhandahålla teckenspråkstolkare, punktskrift och lättläst text – och de måste tillhandahålla stöd, finansiering och skäliga åtgärder som är lämpliga och efterfrågade, för att säkerställa att representanter för alla personer med funktionsnedsättning kan delta i samrådsprocesser, enligt definitionen i paragraferna 11, 12 och 50.

46. Organisationer av personer med sensorisk och intellektuell funktionsnedsättning inbegripet organisationer för självpåverkan (self-advocacy) och organisationer av psykosocial funktionsnedsättning bör erbjudas mötesassistenter och stödpersoner, information i tillgängliga format (till exempel klarspråk och lättläst text, alternativa och kompletterande kommunikationssystem samt piktogram), teckenspråkstolkning, dövblindtolkning och/eller textning under offentliga debatter. Konventionsstaterna bör också avsätta finansiella resurser för att täcka utgifter i samband med samrådsprocesser för representanter för organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning, däribland transporter och andra utgifter som krävs för att delta i möten och tekniska briefingar.

47. Samråd med organisationer av personer med funktionsnedsättning bör baseras på öppenhet, ömsesidig respekt, meningsfull dialog och en uppriktig strävan efter att nå en gemensam överenskommelse om förfaranden som svarar mot mångfalden av personer med funktionsnedsättning. Dessa processer bör medge skäliga och realistiska tidsplaner för att ta hänsyn till egenskaper hos organisationer av personer med funktionsnedsättning, som ofta är beroende av ideellt arbete. Konventionsstaterna bör genomföra regelbundna utvärderingar av hur deras mekanismer för deltagande och samråd fungerar och i detta aktivt involvera organisationer av personer med funktionsnedsättning.

48. Stor vikt bör ges till de synpunkter som lämnas av personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem. Konventionsstaterna bör garantera att dessa personer inte endast lyssnas till som en ren formalitet eller som en symbolisk åtgärd till

samråd. Konventionsstaterna bör ta hänsyn till resultatet av dessa samråd och låta detta avspeglas i de beslut som antagits, genom att informera deltagarna om resultatet av processen på vederbörligt sätt.

49. Konventionsstaterna bör i nära och faktiskt samråd och med aktiv involvering av organisationer av personer med funktionsnedsättning upprätta korrekta och transparenta mekanismer och förfaranden i olika delar och nivåer av statsförvaltningen, för att uttryckligen beakta åsikterna från sådana organisationer när ett offentligt beslut motiveras.

50. Konventionsstaterna bör säkerställa ett nära samråd med och aktiv involvering av organisationer av personer med funktionsnedsättning vilka representerar alla personer med funktionsnedsättning, inbegripet, men inte begränsat till, kvinnor, äldre, barn, personer som behöver mycket stöd, offer för landminor, migranter, flyktingar, asylsökande, internflyktingar, papperslösa och statslösa personer med faktiska eller upplevda psykosociala funktionsnedsättningar, personer med intellektuella funktionsnedsättningar, personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, inbegripet de med autism eller demens, personer med albinism, varaktiga fysiska funktionsnedsättningar, kronisk smärta, lepra och visuella funktionsnedsättningar samt personer som är döva, dövblinda eller har andra former av hörselnedsättning och/eller de som lever med hiv/aids. Konventionsstaternas skyldighet att involvera organisationer av personer med funktionsnedsättning omfattar även personer med funktionsnedsättning oavsett sexuell läggning och/eller könsidentitet, intersexuella personer med funktionsnedsättning samt personer med funktionsnedsättning som tillhör ursprungsbefolkning, nationella, etniska, religiösa eller språkliga minoriteter och de som bor i landsbygdsområden.

51. Konventionsstaterna bör förbjuda diskriminerande och andra praktiker av tredje part, till exempel tjänsteleverantörer, som direkt eller indirekt inskränker rätten för personer med funktionsnedsättning att nära samrådas med och aktivt involveras i processer för beslutfattande som rör konventionen.

52. Konventionsstaterna bör anta och implementera lagar och riktlinjer för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan utöva sin rätt till samråd och inte motverkas från att involveras

av andra. Bland dessa åtgärder ingår att öka medvetenheten hos familjemedlemmar, tjänsteleverantörer och offentliganställda om rätten för personer med funktionsnedsättning att delta i det offentliga och politiska livet. Konventionsstaterna bör införa mekanismer för att häva intressekonflikter hos företrädare för organisationer av personer med funktionsnedsättning eller andra berörda parter, för att förhindra deras negativa påverkan på autonomi, vilja och preferenser hos personer med funktionsnedsättning.

53. För att uppfylla sina åtaganden enligt artikel 4.3 bör konventionsstaterna anta rättsliga och reglerande ramverk, och förfaranden för att säkerställa fullständig och jämlik involvering av personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, i processer för beslutfattande och utarbetandet av lagar och politik i frågor rörande personer med funktionsnedsättning, inklusive lagstiftning, riktlinjer, strategier och handlingsplaner som är relaterade till funktionsnedsättning. Konventionsstaterna bör anta bestämmelser som ger organisationer som företräds av personer med funktionsnedsättning platser i till exempel i utskott, kommittéer och/eller tillfälliga arbetsgrupper genom att ge dem rätt att nominera arbetande ledamöter i dessa organ.

54. Konventionsstaterna bör upprätta och reglera formella processer för samråd, inklusive planering av undersökningar, möten och andra metoder, sätta upp lämpliga tidsramar, tidigt engagera organisationer av personer med funktionsnedsättning, och på förhand och i god tid brett sprida relevant information för varje process. Konventionsstaterna bör i samråd med organisationer som företräds av personer med funktionsnedsättning, utforma tillgängliga webbaserade verktyg för samråd och/eller tillhandahålla alternativa metoder för samråd i tillgängliga digitala format. För att säkerställa att ingen utelämnas i relation till samrådsprocesser bör konventionsstaterna utse personer som har i uppdrag att följa upp närvaron, notera underrepresenterade grupper och se till att krav på tillgänglighet och skäliga åtgärder uppfylls. På liknande sätt bör de säkerställa att organisationer av personer med funktionsnedsättning som representerar alla sådana grupper involveras och samråds med, inbegripet genom att lämna information om skäliga åtgärder och tillgänglighet.

55. Konventionsstaterna bör inkludera samråd och kontakter med organisationer av personer med funktionsnedsättning när de genomför förberedande studier och analyser för politikens utformning. Offentliga forum eller processer för att granska politiska förslag bör vara fullständigt tillgängliga för personer med funktionsnedsättning att delta i.

56. Konventionsstaterna bör säkerställa att deltagandet för organisationer av personer med funktionsnedsättning i övervakningsprocesser, via oberoende ramverk för övervakning, baseras på tydliga förfaranden, tillräckliga tidsramar och spridning av relevant information på förhand. Övervaknings- och utvärderingssystem bör granska i vilken grad organisationer av personer med funktionsnedsättning engageras i alla riktlinjer och program och se till att synpunkterna hos dessa personer prioriteras. För att uppfylla sitt primära ansvar för att tillhandahålla tjänster bör konventionsstaterna undersöka partnerskap med organisationer av personer med funktionsnedsättning för att få in synpunkter från de som själva använder tjänsterna.

57. Konventionsstaterna bör helst uppmuntra upprättandet av en enda, förenad och mångskiftande representativ koalition av organisationer av personer med funktionsnedsättning som inkluderar alla grupper av olika funktionsnedsättningar och respekterar deras mångfald och likvärdighet, och säkerställer dess involvering och deltagande i övervakningen av konventionen på nationell nivå. Det civila samhällets organisationer kan i allmänhet inte företräda eller yttra sig istället för organisationer som företräds av personer med funktionsnedsättning.

58. Att främja påverkansarbete av och egenmakt hos personer med funktionsnedsättning är avgörande för deras deltagande i offentliga frågor. Det kräver utveckling av tekniska, administrativa och kommunikativa färdigheter och att möjliggöra tillgång till information och verktyg som rör rättigheter, lagstiftning och politik (policymaking).

59. De hinder som personer med funktionsnedsättning möter för att få tillgång till inkluderande utbildning äventyrar deras möjligheter och undergräver deras kapacitet att involveras i offentligt beslutsfattande, vilket i sin tur påverkar deras organisationers institutionella kapacitet. Hindren för tillgång till kollektivtrafik,

bristen på skäliga åtgärder och låga eller otillräckliga inkomster samt arbetslöshet bland personer med funktionsnedsättning, begränsar också dessa personers kapacitet att delta i aktiviteter i det civila samhället.

60. Konventionsstaterna bör stärka kapaciteten hos organisationer som företräds av personer med funktionsnedsättning för att delta i alla faser i politiskt beslutsfattandet genom att tillhandahålla kapacitetsuppbyggnad och utbildning i den människorättsbaserade modellen av funktionshinder, inklusive genom oberoende finansiering. Konventionsstaterna bör också stödja personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem i utvecklingen av den kompetens, kunskap och de färdigheter som krävs för att självständigt påverka deras fullständiga och faktiska deltagande i samhället och i utvecklingen av starkare demokratiska styrningsprinciper, såsom respekt för mänskliga rättigheter, rättsstatsprincipen, transparens, ansvarsskyldighet, mångfald och deltagande. Dessutom bör konventionsstaterna tillhandahålla vägledning om hur tillgång till finansiering ges och diversifiera finansieringskällorna.

61. Konventionsstaterna bör säkerställa att organisationer av personer med funktionsnedsättning kan registrera sig enkelt och obehindrat och kan söka och säkra medel och resurser från nationella och internationella givare, däribland enskilda personer, privata företag, alla offentliga och privata stiftelser, det civila samhällets organisationer samt statliga, regionala och internationella organisationer. Kommittén rekommenderar att konventionsstaterna antar kriterier för att avsätta medel för samråd, däribland på följande sätt:

- a) Tillhandahålla medel direkt till organisationer av personer med funktionsnedsättning och undvika förmedling via tredje part.
- b) Prioritera resurser till organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning och som främst bedriver påverkansarbete för rättigheter för personer med funktionsnedsättning.
- c) Avsätta särskilda medel för organisationer av kvinnor med funktionsnedsättning och av barn med funktionsnedsättning för att möjliggöra deras fullständiga och faktiska deltagande i processen med att utarbeta, utveckla och genomföra lagar och riktlinjer och inom ramenverket för övervakning.

- d) Fördela medel på jämlika villkor mellan olika organisationer av personer med funktionsnedsättning, inbegripet hållbar grundläggande institutionell finansiering, i stället för att vara begränsad till projektbaserad finansiering.
- e) Säkerställa självständigheten hos organisationer av personer med funktionsnedsättning när det gäller att besluta om sin agenda för påverkansarbete, oavsett vilka medel de har tagit emot.
- f) Göra åtskillnad mellan finansiering av driften av organisationer av personer med funktionsnedsättning och av de projekt som dessa organisationer genomför.
- g) Göra finansiering tillgänglig för alla organisationer av personer med funktionsnedsättning, inklusive organisationer för personer som själva för sin talan, och/eller organisationer som inte har tillerkänts rättslig status på grund av lagar som förnekar deras medlemmar rättskapacitet och därmed hindrar deras organisationer från att registrera sig.
- h) Anta och genomföra ansökningsförfaranden för finansiering i tillgängliga format.

62. Konventionsstaterna bör säkerställa att organisationer som företräds av personer med funktionsnedsättning har tillgång till nationella medel till stöd för sin verksamhet för att undvika situationer där de enbart måste förlita sig på externa källor, vilket skulle begränsa deras förmåga att upprätta gångbara organisationsstrukturer. Organisationer av personer med funktionsnedsättning som får stöd från offentliga och privata finansiella resurser, kompletterade med medlemsavgifter, har större möjlighet att dels säkerställa deltagande av personer med funktionsnedsättning i alla former av politiskt och administrativt beslutsfattande, dels ge dem stöd och skapa och genomföra individuella och olika grupporienterade sociala aktiviteter.

63. Konventionsstaterna bör garantera ändamålsenlig och tillräcklig finansiering för organisationer av personer med funktionsnedsättning genom att inrätta en ansvarig rättsligt erkänd formell mekanism, till exempel förvaltningsfonder på nationell och internationell nivå.

64. Konventionsstaterna bör utöka de offentliga resurserna för att etablera och stärka organisationer av personer med funktionsnedsättning som representerar alla typer av funktionsnedsättningar. De bör också säkerställa se till att dessa organisationer har tillgång till nationella medel, inbegripet genom skattebefrielse och befrielse från arvsskatt, samt genom det nationella lotteriet. Konventionsstaterna bör främja och underlätta tillgången för organisationer av personer med funktionsnedsättning till utländsk finansiering inom ramen för internationellt samarbete och utvecklingssamarbete, även på regional nivå, på samma villkor som andra icke-statliga människorättsorganisationer.

65. Konventionsstaterna bör utveckla kraftfulla mekanismer och förfaranden som garanterar effektiva sanktioner om åtagandena inom artiklarna 4.3 och 33.3 inte efterlevs. Efterlevnaden bör övervakas av oberoende organ, till exempel ombudsmannen eller ett parlamentariskt utskott, som har befogenhet att inleda undersökningar och ställa ansvariga myndigheter till svars. Samtidigt bör organisationer av personer med funktionsnedsättning kunna inleda rättsliga förfaranden mot ansvariga myndigheter när organisationerna konstaterar att dessa inte har uppfyllt artiklarna 4.3 och 33.3. Sådana mekanismer bör ingå i de rättsliga ramarna för samråd med och involvering av organisationer som företräds av personer med funktionsnedsättning och i den nationella lagstiftningen mot diskriminering, på alla beslutsnivåer.

66. Konventionsstaterna bör erkänna effektiva rättsmedel, även av kollektiv natur, eller grupptalan för att genomdriva efterlevnaden av rätten till deltagande för personer med funktionsnedsättning. Offentliga myndigheter kan bidra väsentligt till att i praktiken garantera tillgång till rättssystemet för personer med funktionsnedsättning i situationer som påverkar deras rättigheter negativt. Effektiva rättsmedel kan vara att a) tills vidare upphäva förfarandet; b) gå tillbaka till ett tidigare steg i förfarandet för att säkerställa samrådet med och involveringen av organisationer som företräds av personer med funktionsnedsättning, c) skjuta upp genomförandet av beslutet tills lämpliga samråd har ägt rum; eller d) helt eller delvis ogiltigförklara beslutet på grund av bristande efterlevnad av artiklarna 4.3 och 33.3.

IV. Förhållande till andra bestämmelser i konventionen

67. Artikel 3 fastställer ett antal övergripande principer som vägleder tolkningen och genomförandet av konventionen. Den omfattar "fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället", vilket betyder att delaktighet för personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, genomsyrar hela texten och gäller för hela konventionen.

68. Inom ramen för konventionsstaternas allmänna åtaganden är artikel 4.3 tillämplig för hela konventionen och är betydande i genomförandet av samtliga åtaganden enligt konventionen.

69. Paragraferna 1, 2 och 5 i artikel 4 är av yttersta vikt för genomförandet av paragraf 3 i samma artikel, eftersom de omfattar primära åtaganden för konventionsstaternas som utsträcker sig till alla delar av federala stater, utan begränsningar eller undantag i fråga om att upprätta de nödvändiga strukturerna och ramarna och vidta åtgärder för att leva upp till konventionen.

70. Riktlinjer för att främja jämlikhet och icke-diskriminering för personer med funktionsnedsättning, såsom föreskrivs i artikel 5, bör antas och övervakas i enlighet med artiklarna 4.3 och 33.3. Det nära samrådet med och den aktiva involveringen av organisationer av personer med funktionsnedsättning, vilka representerar mångfalden i samhället, är en avgörande framgångsfaktor för att anta och övervaka rättsliga ramverk och vägledande material för att främja faktisk och inkluderande jämlikhet, inklusive åtgärder för positiv särbehandling.

71. Processerna för samråd bör inte utestänga personer med funktionsnedsättning eller diskriminera på grund av funktionsnedsättning. Förfaranden och relaterat material bör inkludera och vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning och omfatta tidsramar och tekniska hjälpmedel för tidig involvering i samrådsprocesser. Skäliga åtgärder bör alltid tillhandahållas i alla dialog- och samrådsprocesser och lagar och politik rörande skäliga åtgärder måste utarbetas i nära samråd med och aktiv involvering av organisationer av personer med funktionsnedsättning.

72. Artikel 6 i konventionen kräver åtgärder för att fullt ut säkerställa utveckling, gör framsteg och stärkt egenmakt för kvinnor och flickor

med funktionsnedsättning. Konventionsstaterna bör uppmuntra och underlätta bildandet av organisationer av kvinnor och flickor med funktionsnedsättning, som en mekanism för att göra det möjligt för dem att delta i det offentliga livet på jämlika villkor som män med funktionsnedsättning, via sina egna organisationer.

Konventionsstaterna bör erkänna rätten för kvinnor med funktionsnedsättning att företräda och organisera sig själva och underlätta deras faktiska involvering i nära samråd enligt artiklarna 4.3 och 33.3. Kvinnor och flickor med funktionsnedsättning bör också inkluderas på jämlika villkor i alla områden och organ som ingår i genomförandet och det oberoende ramverket för övervakning. Alla organ, mekanismer och förfaranden för samråd bör vara funktionshinderspecifika, inkluderande och säkerställa jämställdhet.

73. Kvinnor med funktionsnedsättning bör ingå i ledningen för organisationer av personer med funktionsnedsättning på jämlika villkor som män med funktionsnedsättning och ges utrymme och makt inom paraplyorganisationer som företräder personer med funktionsnedsättning via jämbördig representation, kvinnokommittéer, program för egenmakt osv. Konventionsstaterna bör säkerställa deltagandet för kvinnor med funktionsnedsättning, inklusive kvinnor som står under någon form av förmyndarskap eller som är institutionaliserade, som en förutsättning för utformningen, genomförandet och övervakningen av alla åtgärder som påverkar deras liv. Kvinnor med funktionsnedsättning bör kunna delta i processer för beslutfattande som rör frågor som enbart eller i oproportionellt hög grad påverkar dem och som påverkar kvinnors rättigheter och jämställdhet i allmänhet, till exempel riktlinjer för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, samt alla former av könsbaserat våld mot kvinnor.

74. Artiklarna 4.3 och 33.3 är grundläggande för genomförandet av rättigheterna för barn med funktionsnedsättning enligt artikel 7. Konventionsstaterna bör vidta åtgärder för att säkerställa deltagande och involvering av barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, i alla aspekter av planering, genomförande, övervakning och utvärdering av relevanta lagstiftningar, riktlinjepolitik, tjänster och program som påverkar deras liv, i skolan och i samhällsgemenskapen på lokal, nationell och internationell nivå. Målet för deltagandet är att skapa egenmakt för barn med funktionsnedsättning och att skyldighetsbärare ska

erkänna att barnen är rättighetsbärare som kan spela en aktiv roll i sin samhällsgemenskap och i samhället i stort. Detta sker på olika nivåer och börjar med erkännandet av deras rätt att bli hörda, för att gå vidare till deras aktiva engagemang i förverkligandet av deras egna rättigheter.

75. Konventionsstaterna bör ge barn med funktionsnedsättning stöd i sitt beslutsfattande genom att bland annat ge dem och lära dem att använda utrusta dem och stärka dem i att använda alla kommunikationsmedel som krävs för att göra det lättare för dem att uttrycka sina åsikter, inbegripet barnanpassad information och tillräckligt stöd för att föra sin egen talan, samt se till att alla som arbetar professionellt med och för barn med funktionsnedsättning får lämplig utbildning. Konventionsstaterna bör också tillhandahålla assistans och förfaranden som är lämpliga med hänsyn till barnets funktionsnedsättning och ålder och ge stöd till barn med funktionsnedsättning. Att deras organisationer deltar bör betraktas som oumbärligt i samråd om specifika frågor som rör dem och deras åsikter bör beaktas på vederbörligt sätt i enlighet med deras ålder och mognad.

76. Artikel 4.3 har särskilt stor betydelse för att öka medvetenheten (artikel 8). Kommittén påminner om sina rekommendationer till konventionsstaterna om att systematiskt implementera program för att öka medvetenheten, med deltagande av organisationer av personer med funktionsnedsättning, inklusive mediekampanjer via offentliga radiostationer och tv-program, som syftar till att porträttera personer med funktionsnedsättning i all sin mångfald som rättighetsbärare. Informationskampanjer och utbildningsprogram som riktar sig till alla offentliga tjänstepersoner måste vara förenliga med principerna i konventionen och bygga på den människorättsbaserade modellen av funktionsnedsättning, för att motverka de djupt liggande stereotyperna om kön och funktionsnedsättning i samhället.

77. För att organisationer av personer med funktionsnedsättning ska kunna delta på ett ordentligt sätt i samråds- och övervakningsprocesserna för konventionen är det nödvändigt med optimal tillgänglighet (artikel 9) i förfaranden, mekanismer, information och kommunikation, lokaler och byggnader, inbegripet skäliga åtgärder. Konventionsstaterna bör utveckla, anta och implementera internationella tillgänglighetsstandarder och

universell utformning som process, till exempel inom området för informations- och kommunikationsteknik, för att säkerställa ett nära samråd med och aktiv involvering av organisationer av personer med funktionsnedsättning.

78. I risksituationer och humanitära nödlägen (artikel 11) är det viktigt att konventionsstaterna och humanitära aktörer säkerställer aktivt deltagande av och samordning och meningsfullt samråd med organisationer av personer med funktionsnedsättning, inbegripet de som på alla nivåer företräder kvinnor, män och barn med funktionsnedsättning i alla åldrar. För detta krävs aktiv involvering av organisationer av personer med funktionsnedsättning i utvecklingen, implementeringen och övervakningen av lagar och riktlinjer som rör nödlägen och fastställandet av prioriteringar för fördelning av bistånd, i enlighet med artikel 4.3. Konventionsstaterna bör främja bildandet av organisationer av internflyktingar eller flyktingar med funktionsnedsättning, så att de får möjlighet att främja sina rättigheter i alla risksituationer, även under väpnade konflikter.

79. Likhet inför lagen (artikel 12) säkerställer att alla personer med funktionsnedsättning har rätt att utöva sin fulla rättskapacitet och har lika rättigheter att välja och kontrollera beslut som påverkar dem. Likhet inför lagen är en förutsättning för direkta och faktiska samråd och involvering av personer med funktionsnedsättning i utvecklingen och genomförandet av lagstiftning och politik för att genomföra konventionen. Kommittén rekommenderar att bristande efterlevnad av artikel 12 under inga omständigheter bör förhindra en inkluderande implementering av artiklarna 4.3 och 33.3. Lagar och politik bör ändras för att undanröja detta hinder för deltagande baserat på förnekande av rättskapacitet.

80. Kommittén påminner om sin allmänna kommentar nr 1 (2014) om likhet inför lagen där det konstateras att rättskapacitet är avgörande för att en person med funktionsnedsättning fullt ut och faktiskt kan delta i samhället och i processer för beslutsfattande, och att det bör garanteras alla personer med funktionsnedsättning, inklusive personer med intellektuell funktionsnedsättning, personer med autism och personer med faktisk eller upplevd psykosocial funktionsnedsättning samt barn med funktionsnedsättning, genom sina organisationer. Konventionsstaterna bör säkerställa att det finns tillgång till processer som för stödande beslutfattande med stöd som

möjliggör deltagande i politiskt beslutsfattande och samråd som respekterar en persons autonomi, vilja och preferenser.

81. Rätten för personer med funktionsnedsättning att ha tillgång till rättssystemet (artikel 13) innebär att personer med funktionsnedsättning har rätten att delta på jämlika villkor som andra i rättssystemet som helhet. Detta deltagande tar sig många former och inkluderar personer med funktionsnedsättning i roller som till exempel sökande/kärande, brottsoffer, svarande/åtalad, domare, jurymedlemmar och advokater, som en del av det demokratiska system som bidrar till god styrning. Nära samråd med personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, är mycket viktigt i alla processer för att anta och/eller ändra lagar, förordningar, riktlinjer och program som handlar om deltagande av personer med funktionsnedsättning i rättssystemet.

82. För att förhindra alla former av utnyttjande, våld och övergrepp (artikel 16) bör konventionsstaterna säkerställa att alla anläggningar och program som är avsedda för personer med funktionsnedsättning effektivt övervakas av oberoende myndigheter. Kommittén har observerat att det fortsätter att förekomma kränkningar av rättigheter för personer med funktionsnedsättning i anläggningar som är "avsedda" för personer med funktionsnedsättning, till exempel inom psykiatriska institutioner och/eller institutioner för boenden. I enlighet med artikel 33.3 innebär detta att oavsett om den oberoende övervakningsmyndighet som har fått detta uppdrag enligt artikel 16.3 sammanfaller med det oberoende ramverket för övervakning enligt artikel 33.2, bör det civila samhället, inklusive organisationer av personer med funktionsnedsättning, aktivt involveras i övervakningen av dessa anläggningar och tjänster.

83. Kommittén påminner om sin allmänna kommentar nr5 (2017) om ett självbestämt liv och att vara inkluderad i samhällsgemenskapen, och där samråd med och aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, är avgörande för att anta alla planer och strategier, och för uppföljning och övervakning, när rätten till ett självständigt liv och att vara inkluderad i samhällsgemenskapen genomförs (artikel 19). Den aktiva involveringen och samrådet på alla nivåer i processer för beslutsfattande bör omfatta alla personer med funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning, inbegripet de som lever i

institutionsmiljöer, bör involveras i planeringen, genomförandet och övervakningen av strategier för avinstitutionalisering och i utvecklingen av stödtjänster, med särskild hänsyn till dessa personer.

84. Tillgång till information (artikel 21) är nödvändig för att organisationer av personer med funktionsnedsättning ska kunna involveras och fullt ut delta och fritt uttrycka sina åsikter i övervakningsprocessen. Sådana organisationer behöver få informationen i tillgängliga format, inbegripet digitala format, och med teknik som är ändamålsenligt för alla typer av funktionsnedsättning, i god tid och utan extra kostnader. Detta omfattar användning av teckenspråk, lättläst text, begripligt språk och punktskrift, alternativ och kompletterande kommunikation och alla andra tillgängliga medel, former och format för kommunikation som personer med funktionsnedsättning själva valt vid offentlig kommunikation, i god tid före alla samråd bör all relevant information, inbegripet specifik information om budget, statistik och annan relevant information som krävs för att bilda sig en väl informerad uppfattning, göras tillgänglig.

85. För att säkerställa rätten till inkluderande utbildning (artikel 24), i enlighet med kommitténs allmänna kommentar nr 4 (2016) om rätten till inkluderande utbildning, bör konventionsstaterna samråda med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning, inbegripet barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, i alla aspekter av planering, genomförande, övervakning och utvärdering av utvärdering av politik och lagstiftning för inkluderande utbildning. Inkluderande utbildning är avgörande för att personer med funktionsnedsättning ska kunna vara delaktiga i enlighet med artiklarna 4.3 och 33.3. Utbildning gör det möjligt för människor att blomstra och ökar sannolikheten för att de är delaktiga i samhället, vilket krävs för att säkerställa genomförandet och övervakningen av konventionen. Konventionsstaterna bör säkerställa att offentliga och privata utbildningsinstitutioner samråder med personer med funktionsnedsättning och säkerställer att vederbörlig hänsyn tas till deras åsikter i utbildningssystemet.

86. Alla riktlinjer som rör rätten till arbete och sysselsättning för personer med funktionsnedsättning (artikel 27) bör antas i samråd med och involvering av organisationer som företräder personer med

funktionsnedsättning. Riktlinjerna bör syfta till att garantera tillgång till sysselsättning, främja arbete på öppna, inkluderande, icke-diskriminerande, tillgängliga och konkurrensutsatta arbetsmarknader och arbetsmiljöer, säkerställa jämlika möjligheter och jämställdhet, samt tillhandahålla skäliga åtgärder och stöd till alla personer med funktionsnedsättning.

87. Förverkligandet av rätten till tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet (artikel 28) hänger direkt ihop med artikel 4.3. Deltagandet av organisationer av personer med funktionsnedsättning i offentlig politik är avgörande för att säkerställa att specifika situationer av utestängning, ojämlikhet och fattigdom hos personer med funktionsnedsättning och deras familjer som lever i fattigdom tas upp av konventionsstaternas myndigheter. Framför allt bör konventionsstaterna sträva efter att ha kontakter med organisationer av personer med funktionsnedsättning och personer med funktionsnedsättning som är arbetslösa, som saknar fast inkomst eller som inte kan arbeta på grund av att de då förlorar förmåner eller bidrag, de som lever på landsbygden eller i avlägsna områden samt ursprungsbefolkning, kvinnor och äldre. När konventionsstaterna vidtar och ser över åtgärder, strategier, program, riktlinjer och lagstiftning i samband med genomförandet av artikel 28 och övervakningen av den, bör de nära samråda med och aktivt involvera organisationer av personer med funktionsnedsättning och som representerar alla personer med funktionsnedsättning för att säkerställa att vederbörlig hänsyn tas till deras behov och synpunkter och att funktionshinderperspektivet integreras.

88. Rätten för personer med funktionshinder att delta i det politiska och offentliga livet (artikel 29) är extremt viktig för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning har jämlika möjligheter att fullständigt och faktiskt delta och inkluderas i samhället. Rätten att rösta och att bli vald är en avgörande del i rätten att delta, eftersom valda representanter beslutar om den politiska agendan och är mycket avgörande för att säkerställa genomförandet och övervakningen av konventionen och att vara förespråkare för deras rättigheter och intressen.

89. Konventionsstaterna bör, i nära samråd med organisationer av personer med funktionsnedsättning, anta regelverk som gör det möjligt för personer med funktionsnedsättning som behöver

assistans att rösta själva. För detta kan det krävas att man ger personer med funktionsnedsättning tillgång till stöd och hjälpmedel i valbåset (på valdagen och vid förtidsröstning) i nationella och lokala val och nationella folkomröstningar.

90. Personer som representerar hela eller delar av den stora mångfalden av funktionsnedsättningar bör samrådas med och involveras, genom sina organisationer av personer med funktionsnedsättning, under processen och genomförandet av insamling av data och information (artikel 31).

91. Konventionsstaterna bör inrätta ett enhetligt system för insamling av data för att i god tid kunna samla in tillräckliga och tillförlitliga data av hög kvalitet, uppdelade på kön, ålder, etnicitet, befolkning i landsbygd/tätort, typ av funktionsnedsättning och socioekonomisk status, som rör alla personer med funktionsnedsättning och deras tillgång till rättigheter enligt konventionen. De bör inrätta ett system för att göra det möjligt att utforma och genomföra politik för att uppfylla konventionen, genom att ha ett nära samarbete med organisationer av personer med funktionsnedsättning och genom att nyttja Washington Group on Disability Statistics.

Konventionsstaterna bör också gå vidare med andra fler verktyg för att samla in data för att få information om uppfattningar och attityder och inkludera de grupper som inte täcks in av Washington Group.

92. För beslut om och genomförande av internationellt samarbete (artikel 32) är ett nära partnerskap, samarbete och involvering av personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, avgörande för antagandet av utvecklingspolitik i enlighet med konventionen. Organisationer av personer med funktionsnedsättning bör samrådas med och involveras i alla nivåer av utvecklingen, genomförandet och övervakningen av internationella samarbetsplaner, -program och -projekt, inklusive Agenda 2030 och Sendairamverket för katastrofriskreducering 2015–2030.

93. Artikel 34.3 är viktig för att respektera de relevanta kriterierna för medlemskap i kommittén. Enligt den ska konventionsstaterna vederbörligen beakta bestämmelsen i artikel 4.3 när de nominerar kandidater. Därför bör konventionsstaterna nära samråda med och aktivt involvera organisationer av personer med

funktionsnedsättning innan de nominerar kandidater till kommittén. Nationella rättsliga ramar och förfaranden bör antas för transparenta och deltagarbaserade förfaranden som involverar organisationer av personer med funktionsnedsättning och tar hänsyn till resultatet av samråd och återger det i den slutliga nomineringen.

V. Genomförandet på nationell nivå

94. Kommittén bekräftar att konventionsstaterna ställs inför utmaningar när de genomför rätten för personer med funktionsnedsättning att delta i samråd och involveras i utvecklingen, genomförandet och övervakningen av lagstiftning och politik för att genomföra konventionen. Konventionsstaterna bör bland annat vidta följande åtgärder för att säkerställa en fullständigt genomförandet av artiklarna 4.3 och 33.3:

- a) Upphäva alla lagar, inbegripet sådana som inte erkänner rättskapaciteten hos personer med funktionsnedsättning, som hindrar en person med funktionsnedsättning, oavsett typ av funktionsnedsättning, från att delta i nära samråda med och aktivt involveras, via sina organisationer av personer med funktionsnedsättning.
- b) Skapa en miljö som möjliggör underlättar bildandet av och funktionen hos organisationer av personer med funktionsnedsättning, genom att anta ett politiskt ramverk som underlättar deras bildande och fortsatta verksamhet. I detta ingår att garantera deras oberoende och självständighet från staten, upprättandet, genomförandet av och tillgången till adekvata tillräckliga finansieringsmekanismer, inklusive offentlig finansiering och internationellt samarbete, samt tillhandahållande av stöd, inklusive tekniskt stöd för egenmakt och kapacitetsuppbyggnad.
- c) Förbjuda all användning av hot, trakasserier eller repressalier mot individer och organisationer som främjar deras rättigheter enligt konventionen på nationell och internationell nivå. Konventionsstaterna bör också införa mekanismer för att skydda personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem mot hot, trakasserier och repressalier, inbegripet när de samarbetar med kommittén eller andra internationella organ och människorättsmekanismer.

d) Uppmuntra bildandet av paraplyorganisationer av personer med funktionsnedsättning, som samordnar och representerar medlemmarnas aktiviteter, och enskilda organisationer av personer med funktionsnedsättning med olika funktionsnedsättningar, för att säkerställa deras inkludering och fullständiga deltagande i övervakningsprocessen, inbegripet de som är mest underrepresenterade. Om en konventionsstat möter hinder för att involvera varje enskild organisation som företräder personer med funktionsnedsättning i processer för beslutfattande, kan de inkludera representanter för sådana organisationer i permanenta eller tillfälliga arbetsgrupper etcetera, om detta inte går att genomföra via en paraplyorganisation eller en koalition av organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning.

e) Anta lagar och riktlinjer som erkänner rätten till deltagande och involvering av organisationer av personer med funktionsnedsättning och föreskrifter som fastställer tydliga förfaranden på samråd på alla myndighets- och beslutsnivåer. Denna rättsliga och politiska ram bör innehålla bestämmelser om obligatoriska offentliga utfrågningar innan beslut fattas och även innehålla bestämmelser med krav på tydliga tidsramar, tillgänglighet vid samråd och en skyldighet att tillhandahålla skäliga åtgärder och stöd. Detta kan göras genom tydliga hänvisningar i lagar och andra författningar till deltagande och urval av representanter från organisationer av personer med funktionsnedsättning.

f) Upprätta permanenta mekanismer för samråd med organisationer som företräder av personer med funktionsnedsättning, inbegripet rundabordsamtal, deltagarbaserade dialoger, offentliga utfrågningar, undersökningar och webbaserade samråd, med respekt för deras mångfald och autonomi, i enlighet med paragraferna 11, 12 och 50. Detta kan också ske i form av en nationell rådgivande grupp, till exempel ett nationellt funktionshinderråd som representerar organisationer av personer med funktionsnedsättning.

g) Garantera och stödja deltagande för personer med funktionsnedsättning via organisationer av personer med funktionsnedsättning, som avspeglar en stor mångfald av bakgrunder, inklusive födelse- och hälsostatus, ålder, ras, kön, språk, nationellt, etniskt eller socialt ursprung, ursprungsbefolkning, sexuell läggning och könsidentitet, intersexuell variation, religiös

eller politisk tillhörighet, migrantstatus, grupp av funktionsnedsättning eller annan status.

h) Engagera sig för organisationer av personer med funktionsnedsättning som representerar kvinnor och flickor med funktionsnedsättning och säkerställa att de kan delta direkt i alla offentliga processer för beslutfattande i en trygg miljö, särskilt i fråga om utveckling av politik som rör kvinnors rättigheter och jämställdhet, samt könsbaserat våld mot kvinnor, inklusive sexuellt våld och övergrepp.

i) Samråda med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning, inklusive kvinnor och barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, i planeringen, utförandet, övervakningen och mätning av offentliga processer för beslutfattande på alla nivåer, särskilt i frågor som påverkar dem, inbegripet i risksituationer och humanitära nödlägen, och ge dem skäliga och realistiska tidsplaner för att lämna sina synpunkter och tillräcklig finansiering och stöd.

j) Uppmuntra och stödja skapandet, kapacitetsuppbyggnaden, finansieringen och det faktiska deltagandet av organisationer av personer med funktionsnedsättning eller grupper av personer med funktionsnedsättning, inklusive föräldrar och familjer till personer med funktionsnedsättning i deras understödjande funktion, på alla beslutsnivåer. Detta omfattar deltagande på lokal, nationell, regional (inklusive inom en regional integreringsorganisation) och internationell nivå, i utarbetandet, utformningen, översynen och genomförandet av politik och program.

k) Säkerställa att konventionsstaternas efterlevnad av artiklarna 4.3 och 33.3 övervakas och möjliggöra för organisationer av personer med funktionsnedsättning att leda den övervakningen.

l) Utveckla och genomföra effektiva verkställandemekanismer för efterlevnad, med betydelsefulla sanktioner och rättsmedel vid bristande efterlevnad av konventionsstaternas åtaganden enligt artiklarna 4.3 och 33.3 med involvering av organisationer av personer med funktionsnedsättning.

m) Säkerställa tillhandahållandet av skäliga åtgärder och att alla anläggningar, material, möten, inbjudan att lämna inlagor, förfaranden och information och kommunikation i samband med

offentligt beslutsfattande, samråd och övervakning är tillgängliga för alla personer med funktionsnedsättning, inbegripet personer som är isolerade på institutioner eller psykiatriska kliniker samt personer med autism.

n) Tillhandahålla assistans som är lämpligt med hänsyn till funktionsnedsättning och ålder för att personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, ska kunna delta i offentligt beslutsfattande, samråd och övervakningsprocesser. Utveckla strategier för att säkerställa att barn med funktionsnedsättning kan delta i processen för samråd vid genomförandet av konventionen som är inkluderande, barnanpassade, transparenta och respekterar deras rätt till yttrande- och tankefrihet.

o) Genomföra samråd och förfaranden på ett öppet och transparent sätt och i begripliga format som inkluderar alla organisationer av personer med funktionsnedsättning.

p) Säkerställa att organisationer av personer med funktionsnedsättning kan ta emot och/eller ansöka om finansiering och andra former av resurser från nationella och internationella källor, inbegripet privatpersoner och företag, organisationer i det civila samhället, konventionsstater och internationella organisationer, inklusive tillgång till skattebefrielse och det nationella lotteriet.

q) Göra befintliga processer för samråd inom rättsliga områden som inte är funktionshindersspecifika, tillgängliga och inkluderande för personer med funktionsnedsättning genom de organisationer som företräder dem.

r) Aktivt involvera och nära samråda med personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, om offentliga budgetprocesser, övervakning av målen för hållbar utveckling på nationell nivå, internationella processer för beslutsfattande och internationellt samarbete med andra konventionsstater, och anta riktlinjer för utveckling som integrerar rättigheter för och åsikter från personer med funktionsnedsättning, när Agenda 2030 genomförs och övervakas på nationell nivå.

s) Garantera deltagande och representation av personer med funktionsnedsättning och enkelt tillträde och tillgång till

kontaktpunkter på alla nivåer i den offentliga förvaltningen och i alla samordningsmekanismer, samt att de kan samarbeta och representeras i det oberoende ramverket för övervakning.

t) Främja och säkerställa deltagande och involvering av personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, i internationella människorättsmekanismer på regional och global nivå.

u) Definiera verifierbara indikatorer på bra deltagande, konkreta tidsplaner och ansvarsområden för genomförandet och övervakning i nära samråd med organisationer av personer med funktionsnedsättning. Sådant deltagande kan till exempel mätas genom att man förklarar omfattningen av deltagandet i samband med förslag till ändring av lagar eller rapporterar antalet representanter från sådana organisationer som är involverade i beslutsprocesser.

preliminär översättning